

ALIENACIÓN E IDEOLOXÍA EN MARX:

FILOSOFÍA CONTEMPORANEA - MARX

Para entender a filosofía de Marx, autor alemán do século XIX, no seu contexto intelectual e social debemos ter en conta:

1. **O socialismo 'utópico' francés:** Representado principalmente por H. de Saint-Simon, C. Fourier e P.J. Proudhon. Influídos por Rousseau teñen, como o autor suízo, confianza na natureza humana o que tinxe de optimismo as súas teorías sociais.
2. **A esquerda hegeliana:** . A esquerda hegeliana supón unha crítica total á relixión. O principal representante da Esquerda Hegeliana será Ludwig Feuerbach
3. **A economía política inglesa:**
J. Stuart Mill non só é un dos máis destacados representantes do pensamento económico das Illas Británicas, senón un dos máis importantes utilitaristas – corrente moral con preocupacións sociais que levou a algúns teóricos da economía a moderar o seu liberalismo
- 4.- **A Revolución Industrial e o movemento obreiro:**

A Revolución industrial é o proceso histórico que marca a época na que Marx desenvolveu a súa doutrina. Nela, prodúcese un cambio crucial na forma de producir mercancías ao pasarse dunha produción artesanal a un tipo de produción industrial. Este fenómeno, que se inicia en Gran Bretaña –porque é alí onde se dan as condicións políticas (co liberalismo), técnicas (tren, maquinaria e outras innovacións) e sociais (hai unha burguesía con capacidade para investir na construción de fábricas)– e pronto pasa a Alemaña ou Estados Unidos.

5.-O NACEMENTO DAS CIENCIAS SOCIAIS

Ademais de ser o século do éxito definitivo das ciencias naturais, o XIX é tamén o século da aparición das chamadas ciencias sociais. O primeiro pensador en utilizar o termo 'socioloxía' foi o francés Auguste Comte

Marx: vida e obra

Karl Marx (1818-1883) foi un filósofo alemán nacido en Tréveris –Renania– en 1818.

Marx comeza inicialmente estudos de dereito pero pronto se sente atraído pola filosofía. A través de Engels coñece as teorías económicas máis modernas do momento –a ‘economía política inglesa’.

Vivió en París e Bruxelas onde, **con Engels**, redactou o ‘**Manifesto Comunista**’ en 1848. Finalmente instalouse en Londres ata a súa morte en 1883. A súa obra máis importante é **O Capital**, que é, como o propio subtítulo do libro di, unha *crítica da economía política* e, ademais, un profundo estudo sobre o capitalismo.

O concepto de alienación

A esencia humana é para Marx un todo, un conxunto unificado de diversas características que determinan o que o home debería ser –e que realmente non é nas sociedades onde existe explotación como a capitalista.

O home é **un ser natural ‘activo’** pois a principal característica que o diferencia dos animais é o **traballo**–, e **“social”** pois é un ser que se define polo conxunto de relacións sociais de produción que establece, **relacións** que son cambiantes en función do tipo de traballo que se desenvolve en cada sociedade.

Fronte a esta esencia humana érguese o concepto de **ALIENACIÓN**: Marx toma dito concepto de Hegel e Feuerbach pero facendo unha reinterpretación do mesmo. Alienación –do latín *alienus*– quere dicir, en xeral, **escisión, facer alleo a un o que antes lle pertencía**, facer dos produtos da actividade humana –tanto material como espiritual– forzas superiores autónomas e independentes do ser humano que pasan a dominalo.

Marx vai distinguir **cinco tipos de alienación**:

1. **ALIENACIÓN RELIXIOSA**: que Marx vai a definir, de acordo con Feuerbach, como o proceso polo que **Deus** –un ser ficticio no que o home proxecta o mellor da súa esencia–, que é unha creación humana e non ao contrario, pasa a converterse no ser supremo en lugar do home que se resignan a esperar noutra vida a desaparición das desigualdades e inxustizas que renuncian a combater nesta. ‘A relixión é o opio do pobo’
2. **Alienación social**: que é a que existe na sociedade en forma de loita de clases.
3. **Alienación política**: o propio Estado que fai posible a existencia dun Estado teoricamente igualitario mentres na sociedade se produce a explotación do traballador polo capitalista
4. **ALIENACIÓN IDEOLÓXICA**: que consiste en ter unha visión ‘ideolóxica’ do mundo ou, noutras palabras, unha falsa visión da realidade. A moral, a relixión, a metafísica e calquera outra forma de ‘ideoloxía’ nunha sociedade de explotación, como a capitalista, non fan senón xustificar o estado de explotación duns homes polos outros.
5. **ALIENACIÓN ECONÓMICA**: é a alienación máis

importante, fundamento e causa última de toda outra alienación

O concepto de alienación vai a desenvolverse no Marx maduro nos conceptos de 'fetichismo' e 'reificación'. O fetichismo resalta a prioridade das cousas –a mercancia, o diñeiro, a propiedade, o capital– sobre o ser humano no sistema capitalista, e a reificación –cosificación– pon de manifesto que, en dito sistema, **as relacións entre os seres humanos toman a forma de relación entre cousas, están dominadas polas leis do mercado.**

A análise da mercancia e o concepto de plusvalía

EN O CAPITAL, A SÚA OBRA MÁIS IMPORTANTE, MARX VAI A CARACTERIZAR O MODO DE PRODUCCIÓN CAPITALISTA COMO UN SISTEMA DE EXPLOTACIÓN E Á ECONOMÍA POLÍTICA INGLESA COMO UNHA IDEOLOXÍA QUE TRATARÁ DE XUSTIFICAR DITO SISTEMA.

O primeiro concepto que estuda Marx e o de **mercancia** pois é nel onde se concentra o fundamental do sistema capitalista burgués. A mercancia é un *fetich*, representa as relacións sociais entre persoas *reificándolas*, transformándolas en relacións entre cousas –mercancias.

En toda mercancia se presentan dous aspectos, **o valor de uso** que é o valor que a mercancia ten para satisfacer certas necesidades –por exemplo, unha culler serve para tomar sopa–, e o **valor de cambio** que é o valor da mercancia en tanto que capaz de ser intercambiada no mercado por outra mercancia ou por cartos

O valor de cambio non depende en absoluto do valor de uso –é evidente que unha culler de aceiro e unha de ouro teñen o mesmo valor de uso pero un valor de cambio moi diferente– porque as cousas non valen por que sexan útiles senón polo que custan. Detrás do valor de cambio encontrase un terceiro elemento, que Marx denomina simplemente **valor**, que relaciona quantitativamente dúas mercancias –por exemplo, pode establecer que *unha* culler de ouro ten o mesmo valor que *cen* culleres de aceiro– porque ambas teñen algo que comparten en distinta proporción que permite establecer dita relación. Agora ben, **cal é a orixe do valor?**, que é iso que dúas ou mais mercancias comparten en distinta cantidade? Pois, simplemente, a cantidade de traballo incorporado a cada mercancia, tomado en abstracto, como puro gasto de enerxía humana, o tempo de traballo investido en produci-la.

Pero **traballo** tamén é un concepto que require explicación. Marx vai distinguir entre **traballo e forza de traballo**, querendo dicir con elo que non é o mesmo o resultado final da actuación das capacidades humanas –traballo– que o mero feito de posuír ditas capacidades –forza de traballo–

Ao traballar o obreiro xera un excedente de valor –por riba, polo tanto, do seu soldo– que recibe o nome de **plusvalía**. Noutras palabras, ao obreiro non se lle paga o seu traballo, senón só a súa forza de traballo como mero conxunto de capacidades. Se se lle pagara realmente o seu traballo debería recibir tamén a plusvalía xerada, pero isto non ocorre polo

que, realmente, o que está sucedendo é que ao obreiro se lle está roubando o seu traballo.

A tendencia do capital é a de incrementar a **PLUSVALÍA** e isto se pode facer de xeito absoluto ou relativo:

- Falamos de **PLUSVALÍA ABSOLUTA** cando o incremento da mesma é simplemente resultado do incremento da xornada laboral .
- Falamos de **PLUSVALÍA RELATIVA** cando se aumenta o rendemento ou produtividade –e dicir, cando se acurta o tempo de produción pola introdución de nova tecnoloxía, novas materias primas ou novos sistemas de traballo– sen que o traballador vexa incrementado o seu salario.

O materialismo histórico

É un tópico dicir que Marx é materialista, pero, en que consiste o materialismo marxista? **O elemento distintivo do materialismo marxista é que é, ante todo, unha interpretación materialista da historia, un materialismo histórico.**

O concepto clave para entender a historia é o de **modo de produción**. Un Modo de produción é o resultado do traballo que desenvolve o home para producir os bens necesarios para a súa vida, traballo que, necesariamente, constitúe unha actividade –*praxe*– transformadora da natureza.

En cada momento a historia desenvólvese articulando dous estamentos:

1.- INFRAESTRUCTURA: Base material sobre a que se constrúe todo o modo de produción. A Infraestrutura condiciona a Superestrutura, a produción material está na base do que se vai producir espiritualmente. A economía, o material, as **forzas produtivas**, isto é os **medios de produción** (utensilios, maquinaria, materias primas...) e **a forza de traballo** (a forza que aplican os traballadores).

Polo tanto, aquí prodúcense as

Relacións de produción:

que son as relacións sociais e económicas de explotación que no proceso de produción se establecen entre os propietarios dos medios de produción e os traballadores

2- SUPERESTRUCTURA:

a) a estrutura do Estado

que abarca todo o relacionado coa legalidade e o funcionamento do Estado:

normas, leis, institucións (o xurídico-político)

b) é a estrutura Ideolóxica:

que se refire a toda a creación de conciencia social a través de creacións espirituais humanas como a arte, a relixión, a moral, a política, a filosofía...

Na interpretación marxista a superestrutura sustenta e xustifica o modelo produtivo de explotación. Consiste nesa “falsa visión da realidade” que contribúe a manter as desigualdades sociais derivadas do modelo de explotación capitalista.

A historia da humanidade é o resultado da evolución dialéctica dende un modo de produción que poderíamos caracterizar como un ‘comunismo primitivo’ a catro modos de produción baseados na explotación: **escravista e mesmo feudal, e o capitalista.**

O motor de todo este cambio é a **LOITA DE CLASES**, o enfrontamento dialéctico que en todo modo de produción baseado na explotación, se produce entre os poucos que posúen os medios de produción e as masas que non posúen nada –segundo a pauta xa explicada de Tese, Antítese e Síntese. As clases enfrontadas van cambiando en cada modo de produción –amo-escravo, servo-señor, obreiro-patrón–

Cando as contradicións do capitalismo cheguen ao seu máximo, encarnado na exacerbación da loita de clases gracias á toma de conciencia do proletariado da súa propia situación –aparición da **conciencia de clase**– se producirá, xa sexa inevitablemente, como resultado dun imparable proceso histórico, xa sexa pola **REVOLUCIÓN** –Marx non se decide entre estas dúas explicacións– o cambio do modo de produción capitalista ao modo de produción comunista no que, ao desaparecer a propiedade privada dos medios de produción e a estrutura estatal que a sustenta desaparece o motivo do antagonismo entre clases.

Froito da contraposición entre esencia –tese– e alienación –antítese– xorde un terceiro momento dialéctico, a teoría do home novo –síntese– que suporá a recuperación da esencia, a desaparición de todo tipo de alienación e o nacemento dunha nova sociedade, a sociedade comunista, na que desaparecerá a explotación do home polo home.

Polo tanto as clases mesmas e a necesidade de cambio futuro do modo de produción e, en consecuencia, se produce *o fin da Historia* – pois o motor da Historia era a loita de clases– no sentido de que xa non se producirán máis cambios de índole estrutural.